

Михайло Красіков
м. Харків, Україна

З СУЧАСНОЇ МАГІЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНЦІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ 2012 РОКУ У ВЕРХОВИНСЬКИЙ РАЙОН ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Традиційна народна культура гуцулів й досі зберігає багато архаїчних рис. Одним із найфундаментальніших принципів «первісного мислення» є жадібний пошук аналогій, паралелей, тотожностей у світі людському й природному (наслідком цього є психологічний паралелізм в усній народній творчості і навіть цілі фольклорні жанри, наприклад, загадки, частково – тлумачення сновидінь), створення або, навпаки, запобігання «ідентичних» ситуацій у сакральному та профанному хронотопах.

Імітативна, за С. Токаревим (або «сімільна», за Є. Кагаровим, чи «гомеопатична», за Дж. Фрезером), магія на Гуцульщині, як і скрізь у сучасній Україні (і взагалі у слов'янському світі), широко представлена такими видами як *господарська* або виробнича (переважно сільськогосподарська), *торгова*, *лікувальна* та *профілактична*, *апотропеїчна* (захисна), метеорологічна, шкідлива та ін. Сфера її застосування – більшою мірою приватне життя.

Поруч із суто *магічною практикою* необхідно розглядати й пов'язані з «магічним мисленням» явища: *прескрипції* (приписи та табу), *мантичні звичаї* (напр., дівочі ворожіння), певні *світоглядні уявлення*, що знайшли відбиток у фольклорі та у безмежному світі прикмет.

Різновиди імітативної магії можна класифікувати за подібністю: - форми; - дії (акціональний); - якості (властивості); - стану; - просторової орієнтації (географічного напрямку); - звучання (фонетичний); - чисельності та ін.

Звісно, у реальному побутуванні ці види імітативної магії можуть поєднуватися один з одним (наприклад, подібність форми і дії або дії та властивості суб'єкта), а також діяти вкупі з іншими принципами – наприклад, ініціальним – магією початку.

Схожість за формою – частотний фактор у звичаєвості та повір'ях, пов'язаних із вагітністю. Деякі вагітні гуцулки спеціально крадуть на полі трохи гороху з бадиллям, аби діти народилися кучеряві [7]. Інші з цією ж метою кладуть огудину гороху («горошіну») у першу купіль дитини [2].

На цьому ж принципі базується й безліч табу для вагітних. Наприклад, їм не можна «паце» (поросся) бити, бо на плечах у дитини виросте «щчотина», що її колотиме; немовля буде «йорзатись», плакати, погано спати [1].

Напівжартівливий характер має весільний імітативний прогностичний звичай розривання калача: «кому більша частина дістанеться – той і буде командувати, і буде більше грошей приносити» [12].

Подібність форми має неабиякий сенс для тих, хто дбає про врожай і вірить у певну «городницьку магію». Є таке поняття на Верховинщині: «порожні дні» – це дні, коли Місяць тільки народжується, його ще майже й не видно. Якщо посадити у ці дні – порожньо буде на вгороді. «Бараболю» (картоплю), капусту і усе, що нагадує кулю, радять садити на повний Місяць [22]. «Цвітуще» садять на повний Місяць (квіти), а «не цвітуще» (бараболю, гарбуз) – на старий. «Гарбуз, огірки, кабачки як на новий Місяць посадили, будуть цвісти, а не будуть в'язатись» [5].

Широко розповсюджений і зараз на Гуцульщині весільний звичай молодим дивитися крізь дірку у калачі також оснований на подібності форми: робиться це, «щоб дітки біли круглесенькі, гарнесенькі» [12]. Втім, – не тільки задля того, щоб діти були круглолиці (хоча етнографи саме так трактують необхідність цієї дії), адже коло – універсальний оберіг, символ гармонії та досконалості, тобто давній сенс цього звичаю, який зараз не усвідомлюється носіями традиції, значно глибший.

Уподібнення людини тварині – характерне явище у промисловій магії ще з часів первісних мисливців. У с. Красник жінки, коли «підсипають» квочку (підкладають під неї яйця), пов'язують хустку таким чином, щоб спереду на голові були маленькі хвостики, а зверху надівають чоловічу шапку (у багатьох регіонах України вважається правильним нести яйця під квочку у чоловічій шапці, і краще взагалі це робити чоловікові – тоді виведуться не півники, а курочки). Робиться це, «щоб курята були в шапках – чубаті» [1], такі кури «красивіші».

Звуконаслідування голосам тварин у сакральний час, як і скрізь в Україні, відбувається на Гуцульщині у селянських хатах на Різдво. «На Светвечор дітва під стіл лізе і кльохкають» (квокчуть) [17].

Однак на Верховинщині зустрічаються й досить рідкісні господарські магичні дії, зокрема: «Коли підсипають квочку, треба називати жіночі імена: Марійка, Єлена, Василина – називаєш ім'я і кладеш яйце, – і будуть курочки. Одна казала: «А я забула і не називала – і половина когутів у мене!» [6].

Імітація дії – найхарактерніший спосіб магичного впливу на обставини. Швидкість руху у певних обрядових ситуаціях є запорукою добробуту. «Коли продають корову зі стайні, скоро двері закривають, щоб скоро корова була знову» [1]. Так само швидко закривають двері, коли винесли покійника (цей звичай є і у інших регіонах України) – але з протилежною інтен-

цією: щоб скоро не було покійника у хаті. На Верховинщині побутує також такий звичай: як тільки зняли з лавки домовину й виносять небіжчика, уся родина, швидко закривши двері швиденько сідає на лавку, де тільки-но лежав мрець – за одним тлумаченням, щоб скоро ніхто не помер з родичів [5], за іншим – «щоб гаразд дома сідав, аби не пішов за померлим на цвинтар» [12].

Швидкість певних дій під час сакрального акту – весілля – має прогностичну спрямованість щодо подружнього життя.

На Гуцульщині, як і скрізь в Україні, побутує прикмета: хто першим стане на рушничок у храмі, той і буде «першим» (тобто головним) у родині. Однак є моменти під час церемонії, коли швидкість – зайва. Молодий і молода за звичай під'їжджають до храму окремо, і вважається: якщо ти швидко під'їдеш (раніше, ніж другий екіпаж), «будеш під п'ятов» у чоловіка (жінки) [2].

Є ще один приклад імітативної магії, пов'язаний із прискоренням дії: щоб швидше прийшли гості, гуцулки іноді замітають хату від порогу [24] (зазвичай так і підмітають, аби добро йшло до хати).

«Наочність» дії присутня у такій регламентації побутової поведінки: «Віником не можна бити – не буде триматися хати; як віник ходє у руках, так і людина або тварина буде бігати через плоти, штрикати через забори...» [16]. Така сама переконлива «очевидність» – у добре відомій прикметі по всій Україні: «жаринка вилетить з печі – гості будуть» [1] як і у такій суто гуцульській прикметі: «Якщо почнеш підметати, а на половині кинеш – тебе кинуть на половині данцю (танцю – М.К.), а це ж сором, ганьба, неповага!» [2].

На свято Василя верховинці робили калач з глини, втикали у нього «патички» (позначали, де чий) і підпалювали їх. Якщо паличка схилилась або падала вбік – її власникові жити, а якщо у яму (дірку всередині калача) тому цього року вмирати [17]. Падіння у яму досить виразно пророкувало – імітувало похорон.

Цікаву магичну імітацію руху спостерігаємо у поведінці пасічника під час застілля: «У кого є бджоли, тому на застіллях треба виходити у той бік, у який заходив, інакше бджоли можуть втікти, коли рояться, а так вони вернуться до вас на пасіку, десь близько сядуть, що ви познімаєте, а як далеко – то ні» [5].

В інших регіонах України ми часто фіксували це правило: виходити з-за столу у той же бік, що заходили, однак вперше зустріли таку професійну регламентацію.

Акціональний принцип майже завжди використовується у шкідливій (шкідницькій) магії. Причому певна фізична дія передбачає викликання відповідної дії у *переносному (метафоричному) значенні*. Наприклад, коли по-

чинають будувати хату, старший майстер робить перший удар сокирою і кладе у кишеню першу трісочку від дерева, що йде на підвалину. Після розрахунку з будівельниками, якщо теслі задоволені, старший віддає газді цю трісочку з добрими побажаннями. А от якщо майстри незадоволені (їм недоплатили, погано годували, ображали...), то старший майстер «може кинути трісочку на крутіж (де крутиться вода) [водоверть на річці – М.К.] – і той газда нічого не заведе – ні сім'ї, ні господарства, – усе буде крутитися, як крутиться вода» [5].

Так само метафоричний, *символічний* характер має широко відомий по всій Україні звичай «розв'язування розуму», що фіксується у кожному верховинському селі. Пуповину після народження дитини зазвичай зберігали, зав'язували, а у віці 6–7 років давали дитині розв'язати – «щоб розв'язалося усе в голові» [7]. Причому робити це треба було за спиною – «бо так складніше» [7], а ще для того, щоб «пам'ять розв'язалася» [5]. Дехто вважає, що найкраще розв'язати пуповину на базарі, тоді «дитина буде спритна, буде швидко гроші рахувати, буде, як єврей, їй все буде легко вдаватися і торгівля і все...» [2].

Серед пояснень відомої заборони підливати ввечері звернемо увагу на таке, цілком поетично-метафоричне: «щастя виливаєш» [18]. Розповсюджене на Гуцульщині заборона замітати у хаті, де лежить небіжчик [22], пов'язана з уявленням, що його таким чином передчасно «вимітають» з хати – він, відповідно, може «образитися» й помститися нечемним родичам.

На Верховинщині, як, наприклад, і на Київщині, є люди, які одразу ж після того, як винесли мерця, підмітають і миють підлогу у кімнаті, де він лежав «вимітаючи»; виганяючи Смерть з дому, однак достатньо й таких, хто не поспішає цього робити. Дехто 40 днів після смерті рідної людини замітає сміття у кути і не виносить із хати (бо душа покійного до цього часу – тут), а дехто й рік так робить, і якщо білять у цей рік хату, то «у кутиках не білять» [1], що кореспондує з християнськими уявленнями про «роковини» і є проявом культу предків.

Магічна акціональність – основа апотрокеїзму. Коли «чародійниці» «насилають» жабу (велика чорна жаба лізе у хату), її мечуть на грань «(вогонь) і вона «пукає» (тріскається) – і у ту ж мить, вважається», «пукне» корова відьми [12] або «ту бабу круте» [17].

У торговій практиці певні дії теж набувають символічного – магічного значення. Наприклад, коли люди купують корову, то, за звичаєм, продавець повинен віддати їй зі своїм налигачем («курмиком», як його називають у Головах, або «петелькою», як кажуть у Замагері) – це означає, що «він від-

дає з молоком, з усім»; однак є люди, які не віддають свій налигач, бо бояться, що не буде молока від наступної корови [13], або взагалі вважають, що віддавши мотузку, можуть «віддати удачу» [15]².

К.Г. Дроняк так висловлюється з приводу того, чому треба, за звичаєм, віддавати покупцеві налигач: «не йде в руку без мотузки» [17].

Вочевидь, висловлювання, що стало фразеологізмом, походить саме від старовинного магічного звичаю торгівлі худобою: тварина повинна йти у руку» у прямому значенні його слова – даватися (передавати) у руку нового господаря з налигачем.

Втім, курмик зазвичай не передають з руки у руку (бо так продавець може передати своє щастя): часто покупець його кидає, а продавець лове [17].

Оптимальним є такий варіант: господар виводить корову на своєму налигачі, знімає його, а покупець налигує корову своїм, спеціально принесеним [18].

Характерний приклад метеорологічної імітативної магії – спосіб боротьби з градовою хмарию за допомогою «чарівної палички». Взагалі цей метод ми фіксували у багатьох експедиціях по Україні та у Белгородській області Росії, однак на Гуцульщині є своя специфіка посилення чудодійних властивостей інструменту управління погодою.

Відомо: якщо почуєш незвичайні крики жаби – значить близько вуж, що її «загіпнотизував», і у пащу якого вона сама лізе; треба узяти гілочку і мерщій розігнати жертву й ката – тоді ця паличка буде «дуже помічною»: нею можна розганяти хмари, сміливо йти з нею до суду – й судді мирно розведуть вас у тим, хто тебе в чомусь звинувачує; з нею добре йти й на ринок торгувати – ви «благополучно» розійдетеся з покупцем. В експедиції по Верховинському району ми записали інформацію тільки про метеорологічне використання «чарівного патика»: «Є у Криворівні така баба, що град відвертає – махає бечков (освяченою у Вербну неділю гілкою верби – *М.К.*). Гапія жебу розгонила і гадину, і тим патиком град розгоня» [10].

Симптоматично, що на Гуцульщині, де церква має неабиякий вплив на життя мешканців (особливо літнього віку), суто язичницька магічна практика підкріплюється своєрідним церковним «благословенням»: «Вужа з жебою треба роз'єднати й тим патичком можна град розганяти. Але треба, щоб обидва залишилися живі, а той патик внести в церкву, підсунути туди, де ікону цілують (аналой – *М.К.*), і щоб 12 служб відправили, а тоді забрати, і вже буде відганяти. Як перехрестить тим патиком град, коли він з'явиться з-за гори, він верне назад» [5]. Втім, на Верховинщині не пішов із життя й інший старовинний спосіб боротьби з градом (відомий також по всій Україні). Наприклад, мешканка с. Краснопілля Василина Федорівна Савчук, 1918 ро-

ку народження, коли хоче відігнати градову хмару, викидає з хати на подвір'я кочергу та хлібну лопату («заміталку») – так, щоб вони лягли навхрест (див. фото 1). Вочевидь, здатність цих предметів (до того ж освячених приналежністю до Свята Святих хати – печі) згрібати, «замітати» й зробила їх популярними магічними знаряддями «вимітання граду»¹.

Використовують у цій функції також віник, який при наближенні грози викидають з порогу, «аби віник град замітав» [25].

Подібність дії та схожість за формою нерідко об'єднуються у свідомості носіїв традиційної культури. Вагітні гуцулки не переступають мотузку, або «ланц» (ланцюг), бо дитина буде перевита пуповиною [12, 13]. Щоб цього не трапилося з немовлям, не можна також лізти у дірку в плеті (огорожі) – втім, у цьому випадку, за іншим повір'ям, дитина народиться «три душна» – «живіт буде вздувати, сильно боліти і до року дитина буде плаксива» [13].

Схожість дії та «матерії» бачимо й у такому табу: вагітній не можна вилити воду з порога – «дитина буде зригувати молоко» [13]. Такі табування добре відомі й у інших регіонах країни.² Поєднання цих двох факторів – й у заборонах, пов'язаних із святом Головосіка: у цей день не можна різати усе, що нагадує голову (капустину, картоплину, цибулину...), а також висмикувати на вгорді головку часнику (бо вона так і називається – «головка») [13].

Імітативний принцип чітко простежується й у такій весільній прикметі: якщо у печі калач сідає після того, як піднявся, робиться значно меншим – подружжя буде жити бідно.

Подібність у двох хронотопах дії та форми (опозиція ціле пошкоджене) яскраво виражена у наступній прикметі і «як коровай вийде попуканий (тріснутий – *М.К.*) – лихо жити будуть» [17], тобто «трісне» родинне щастя, подружжя може розійтися або «розумертися» – хтось може овдовіти.

«Магічно» «програмується» життя молодих також такою прикметою: «на весіллі файна погода – файно будуть жити» [17].

Властивості об'єкту (предмету), за традиційним «магічним» світоглядом, легко можуть передатися суб'єкту. На Гуцульщині, як і скрізь по Україні, селяни переконані: «Мержину сухим не можна бити, бо всохне» [3]. Тобто не можна поганяти худобу сухою гілкою. З тих самих міркувань нікого «не можна бити віником – буде сохнути» [4].

Інша асоціація за формою: «Бити віником не можна, щоб не був худий, як віник» [12].

Припис не бити худобу сухим іноді звучить так: «Лупленим прутом не можна гнати маржину, не можна без кори, треба не лупити, аби у корі був» [21]. Тут «закодована» ще є «магія багатства»: згадаймо дівочі воро-

жіння по типу (вони мали місце й на Гуцульщині): якщо попадеться кілочок у корі – чоловік багатий буде.

Як і інші народи, українці здавна широко використовують залізо в якості апотропею: сенс магічних ритуалів у даному випадку – у тому, щоб той, кого захищають, став міцним, «як залізо». У селах Верховинського району, «як спарувалась корова з биком, через залізяку (кавалок заліза) або сокиру переходе» [23]. Роблять це, коли заводять тварину додому.

Задля здоров'я і благополуччя присутніх сокиру на Свят-вечір «під стіл підсовують», а перед цим на неї стають колінами й моляться – тоді вона вас не порубає «протягом року» [5].

Дитині на Верховинщині перший раз дають пити води з дзвіночка – одного з тих, з якими ходять колядники, – «аби дзвінкий голос був» [7]. Магічну дію дзвіночка підсилює й те, що це особливий дзвінок – атрибут сакралізованого ритуалу. У даному звичаї ініціальна магія поєднується з імітативною.

Таємничий, але досить міцний зв'язок є у людини традиційного суспільства з інструментами, якими вона користується. Анімізм та аніматизм простежуються у багатьох повір'ях гуцулів. Наприклад, сокиру «не добре закету лішети» (тобто встромлену у щось) – «мозолі будуть робитися, руки будуть терпнути: його (майстра – *М.К.*) ремесло не відпочиватиме» [6].

М.І. Дудедра розповідав, що у одного лісоруба була звичка встромляти під час відпочинку сокиру у смереку, яку мали рубати. Михайло Ілліч знав, що так не можна робити, що «має віддіхати ремесло», тобто лежати під час перерви (як і люди), однак «не міг йому сказати, бо він старший був». Цей лісоруб невдовзі «заслабів і на операції загинув», тобто у лікарні йому зробили невдалу операцію – «зарізали» медичними інструментами [9]. Інформант, як бачимо, пов'язує передчасну смерть колеги з аномативністю його поведінки і розглядає її як «помсту» ображеної сокири: не випадково він вжив слово «загинув», а не «вмер».

Потенційна здатність ножа різати може призвести до того, що вагітна, яка їсть з ножа, «відріже язик» майбутній дитині, тобто народить її німою [7].

Властивості таких стихій, як вода та вогонь здавна зробили їх улюбленими атрибутами *очисної магії*. Однак у деяких ритуалах апотропеїчна здатність води може відходити на другий план, а на перший виходити інша – наприклад, можливість води текти. У с. Красник, коли проводжають до армії, на дорозі розбивають повну пляшку горілки (де-не-де це робить сам «герой дня»), «щоб йому хорошо велося» (служилося) і примовляють: «Скоро вернешся!» Швидкість розлиття горілки викликає асоціацію з швидкістю

повернення солдата (тут має значення й локус дії – дорога, оскільки саме вона повинна привести хлопця додому).

Втім, у с. Яблуниця існувала трохи інша традиція: коли хлопець вже сів у машину, на неї кидали «флешу» (пляшку) з горілкою: «лихо буде, як розіб'ється»; якщо вціліла – віддавали бідній людині або п'яниці [16]. Це своєрідне ворожіння, основане на паралелізмі: вціліє пляшка – вціліє й солдат в армії.

Раніше ж (ще кілька десятиліть тому) був інший звичай: брали повне відро, ставили його за порогом і новобранець його переступав, приказуючи: «Аби мені так служба йшла легко, як йде вода!» Добу ця вода стояла у хаті – нею не користувалися [1]. Цікаво, що тут нема «наочної дії», однак потенційна здатність води текти усім відома й мається на увазі.

Плинність води враховується й у пересторозі при виборі місця для будівництва хати: не можна будувати хату там, де близько вода – й не тільки тому, що хата мокрітиме, а ще й тому, що тут «як би тяжко не працював господар, вода все забере, гроші уходитимуть, як в пісок» [18].

Трапляється на Верховинщині під час проводів до армії й звичай «переливати дорогу» призовників: «через дорогу перед ним сипали воду з відра» [5] – це, власне, очисна апотропеїчна магія. В.І. Савчук згадував, що коли він йшов до армії, дід-сусід набрав із криниці воду й перейшов йому дорогу з повним відром, побажавши, щоб він спокійно відслужив й назад повернувся. «І правда, я спокійно відбув армію», – каже Володимир Іванович [11].

Перший грім – подія, яку відзначають певними ритуальними діями носії традиційної народної культури у багатьох країнах світу. У гуцулів, як і у всіх українців, цей момент використовують для «магічного» укріплення здоров'я. М.П. Плитка розповідала про роки свого юнацтва: «Були ми у полі. Перший раз загрміло. Дивлюсь: одна жінка кладе камінь на голову, а друга – сапу залізним. – Клади і ти, дівчино, аби й у тебе голова міцна була!» [10].

У центральних та східних районах України у цьому випадку домінує прескрипція обіпертися о щось дерев'яне – хоча бо держак тієї ж сапи – щоб спина не боліла.

Правила етикету у гуцулів певним чином підпорядковуються ідеї збереження добробуту у хаті та базуються на магічній прогностиці. Виявляється, старші люди можуть образитися, якщо гість усе з'їсть зі своєї тарілки: «Обов'язково треба після вгощання щось лишати, аби достаток у хаті був. А то кажуть: «О, прийшов, усьо позмітав!» [2].

За іншою ж версією, якщо гість не залишив нічого на тарілці, «за ним голод буде кєгнується – а це нічого тим, хто прийма» [5].

Досить суворі проскрипції існують у традиційному суспільстві щодо регламентації поведінки різників. Зокрема, тим, хто вбивав гадюк, не можна різати свиней, бо м'ясо буде тверде, оскільки «змія сильно тверда» [12]. Якість м'яса змій, за народними повір'ями, якимсь дивним чином передається забитій тварині, що є своєрідною помстою різникові: він стає «профнепригідним».

Людські якості, за народними уявленнями, впливають магічним чином на, здавалося б, цілковито об'єктивні речі. Не тільки на Гуцульщині, а й скрізь в Україні люди, причетні до торгівлі, зізнавалися авторові цих рядків: якщо зранку першим покупцем виявиться скупа людина, та ще й буде довго торгуватися, вибирати, – у цей день торгівля не піде. Цікаве спостереження зробив один із мешканців с. Яблуниця: одного разу його підстригла скупа людина – 2 місяці волосся не росло, «а дружина підстриже – за 2–3 тижня відростає» [20].

Однією з типових магічних практик є прагнення передати свій стан у певний момент іншим особам. Наприклад, у Свят-вечір дівчина, яка мала ворогів, брала нитку й в'язала вузлики, до кожного приказуючи: «Це Іван..., це Василина..., це Марічка...» А потім сідала на цю нитку з вузликами й сиділа деякий час мовчки – «щоб вороги так мовчали, як вона сидить тихо» [8]. Звичай цей фіксувався у ХІХ ст. у центральних районах України (його наводить, зокрема, О. Воропай у книзі «Звичаї нашого народу»).

На принципі імітації стану заснований такий метод боротьби з «киртицею» (кротом): мерця поміряти по довжині ниткою (мотузкою), відрізати її і, волочачи за собою, обійти город – «не буде киртиці», тобто вона «омертвіє» [5].

«Мертвість» може передатися й під час похорону, живій людині: «Коли ховають, старі завжди кажуть: «Сокотіт (пильнуйте – *М.К.*) дітей, аби, коли піднімуть труну на плечі, не пролізти під нею – не будуть рости!» [5].

Відома на Гуцульщині, як і по всій Україні, заборона вагітній йти у куми, пояснюється інформантами також за магічно-сімільним принципом: «тій дитині дуже важко буде, бо вагітна кежка» (тяжка) [13], тобто стан вагітної «передається» хрещениці або хрещенику, однак не у фізичному, а знову ж таки метафізичному плані – у цієї людини буде важке життя. На аналогічній підставі базується пересторога: «підстригатися не можна вагітній – у дитини короткий розум буде» [13].

Народна прогностика теж дуже часто будується на імітативному принципі, пов'язаному з певними відчуттями. Музиканти, наприклад, кажуть: «Якщо легко гралось на весіллі – значить файно будуть жити, а буває таке весілля, що перемучишся...» [10]. Будівельники вважають: «якщо легко виходить робота – люди ширі, доброзичливі, відкриті, а як важко – господарі тугі, скупі» [2].

Фонетичній подібності слів народна культура надає великого значення. На Гуцульщині збереглося почитання святого Уласія (Власія), якого дуже шанували й у минулі століття як в Україні, так і в Росії (російські селяни називали його «Скотьим богом»), тому що він опікувався худобою. речі, наступником *Велеса Власій* став саме завдяки співзвуччю його імені з іменем язичницького бога.

Ім'я Уласія у свою чергу, співзвучно з назвою тваринки, яка мешкає у багатьох сільських областях і може завдати шкоду худобі, – *ласиця*. Тому деякі завбачливі мешканці Верховинщини у цей день шанують ласицю таким чином: треба дати троє яєць за її здоров'я людині, яка могла б виказати «Отче наш» і помолитися за здоров'я цієї тварини, оскільки вважається, що здорова ласиця не чіпає нікого (корову, коня), а як заслабне, може вкусити худобину й та може навіть померти [10].

Усталені символічні значення певних істот та явищ, згідно з народними уявленнями, магічно впливають на перебіг подій у житті людини, особливо коли відбувається актуалізація цих значень у сакральні моменти. Наприклад, коли «зав'езують» хату (закладають підвалини) і старший майстер зарубує монету «на щастя» – усі прислуховуються: якщо собака гавкне – «не буде щастя у хаті» [14]; «добре, коли чути корови, вівці – це на статок, добре – гомін людей, значить буде людно, весело в хаті [2].

У деяких селах вважається найкращим, коли немає ніякого звуку у момент «зав'езку» [14]: це віщує тишу, мир, спокій у майбутній хаті.

Л.В. Буцянюк розповідала: «Зарубували, а батько у цей час йшов двором і заговорив – і помер того ж року» [19].

Момент зарубування є не тільки сакральним і вкрай відповідальним завдяки своїй «доленосності», а й небезпечним для господарів.

«Хто перший (після першого удару сокири – *М.К.*) обізветься – першим вмере. Як півень – він здохне» [9].

Числова символіка відіграє величезну роль у народній культурі. Традиційна свідомість передбачає магічний вплив на перебіг подій завдяки тотожності цифрових кодів порівнюваних життєвих ситуацій. На Гуцульщині, як у багатьох інших місцевостях України, вважається, що у хаті повинен бути лише один віник, «бо один господар повинен бути дома»; якщо буде два віника – раз да помре, а його жінка вийде заміж вдруге, тобто з'явиться другий хазяїн [15].

Не можна за обідом хлопцю їсти по черзі два кусенця хліба – «дві жінки буде мати» [17].

Як бачимо, традиційна народна культура верховинців надзвичайно багата на архаїчні повір'я та звичаї, значна частина яких базується на «магічному» мисленні, де імітативний фактор відіграє одну з провідних ролей.

Список літератури: *Польові матеріали автора, зібрані у Верховинському р-ні Івано-Франківської обл.:* 1. Записано 21.07.12 у с. Красник від Євдокії Миколаївни Витошук, 1931 р. нар., без освіти. 2. Записано 25.07.12 у с. Довгополе від Марії Михайлівни Маргаль, 1960 р. нар., освіта вища; нар. у с. Старі Кути Косівського р-ну Івано-Франківської обл., живе у с. Устеріки, працює у с. Довгополе. 3. Записано 25.07.12 у с. Довгополе від Євдокії Миколаївни Рубаняк, 1932 р. нар., 2 кл. освіти, нар. у с. Рожнів Косівського р-ну Івано-Франківської обл., з 1956 р. живе у с. Довгополе. 4. Записано 25.07.12 у с. Довгополе від Марії Михайлівни Томащук, 1956 р. нар., осв. вища. 5. Записано 28.07.12 у с. Бережниця від Марії Іванівни Павлюк, 1936 р. нар. 6. Записано 27.07.12 у с. Білоберізка від Олени Павлівни Керащук, 1934 р. нар. 7. Записано 29.07.12 у с. Криворівня від Ганни Дмитрівни Харук, 1942 р. нар. 8. Записано 29.07.12 у с. Криворівня від Аксенії Андріївни Харук, 1958 р. нар.; нар. у с. Селятин Путильського р-ну Чернівецької обл., з 1980 р. живе у с. Криворівня. 9. Записано 27.07.12 у с. Білоберізка від Михайла Ілліча Дудедри, 1922 р. нар. 10. Записано 26.07.12 у с. Криворівня від Марії Петрівни Плитки, 1926 р. нар. 11. Записано 22.07.12 у с. Криворівня від Володимира Івановича Савчука, 1971 р. нар. 12. Записано 23.07.12 у с. Голови від Марії Василівни Фергіль, 1972 р. нар., освіта 10 кл. 13. Записано 23.07.12 у с. Голови від Олени Петрівни Фірсової, 1958 р. нар., освіта 10 кл. 14. Записано 23.07.12 у с. Голови від Василя Михайловича Місюка, 1937 р. нар., освіта 7 кл. 15. Записано 23.07.12 у с. Голови від Марії Юріївни Маглич, 1951 р. нар., освіта вища. 16. Записано 24.07.12 у с. Яблуниця від Дмитра Григоровича Михальчука, 1922 р. нар., без освіти. 17. Записано 24.07.12 у с. Яблуниця від Катерини Гнатівни Дроняк, 1931 р. нар., без освіти. 18. Записано 23.07.12 у с. Голови від Марії Іванівни Максим'юк, 1949 р. нар., освіта середня. 19. Записано 24.07.12 у с. Яблуниця від Любові Василівни Буцянок, 1980 р. нар. 20. Записано 24.07.12 у с. Яблуниця від Василя Івановича Дроняка, 1959 р. нар. 21. Записано 21.07.12 у с. Красник від Олекси Гнатовича Бобрюка, 1926 р. нар., 2 кл. освіти. 22. Записано 22.07.12 у с. Краснопілля від Василини Федорівни Савчук, 1918 р. нар. 23. Записано 25.07.12 у с. Довгополе від Михайла Миколайовича Петріянчука, 1940 р. нар. 24. Записано 23.07.12 від мешканця м. Коломна Віталії Петрівни Волошинюк, 1989 р. нар. *Примітки:* 1. Докладніше див.: Красиков М.М. Українські народні звичаї, пов'язані з купівлею корови: сучасна магічна практика / М.М. Красиков // Народна творчість та етнологія. – 2010. – № 6. – С. 62–67; Красиков М. Жіночі таємні знання: Купівля корови та догляд за нею / М. Красиков // народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження: у 5 т. за

наук. ред.. М. Гримич. Т. 3: Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. – К., 2012. – С. 273–292. 2. Див., напр.: Иванов П. Этнографические материалы, собранные в Купянском у. Харьковской губ. / Підготовка тексту, публікація, коментарії М. Красикова // Народна творчість та етнологія. – 2010. – № 6. – С. 62–67; Красиков М. Жіночі таємні знання: Купівля корови та догляд за нею / М. Красиков // народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження: у 5 т. за наук. ред.. М. Гримич. Т. 3: Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. – К., 2012. – С. 397–398. 3. Докладніше про цей звичай див.: Красиков М.М. Культурний сенс навчального етнографічного музею / М. Красиков // Інформаційна та культурологічна освіта на зламі тисячоліть: матеріали між нар. конф. до 70-річчя ХДАК. – Х., 1999. – Ч. 1. – С. 94–98. 4. Див.: Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис / О. Воропай. – К., 1993. – С. 46.